האי אשר תכסה בה מאי עבדי ליה מיבעי להו [א] לכדתניא [1] על ארבע כנפות כסותך ארבע [א] ולא שלש אתה אומר ארבע ולא שלש או אינו אלא ארבע ולא חמש כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי בעלת חמש אמור ומה אני מקיים על ארבע ארבע ולא שלש ומה ראית לרבות בעלת חמש ולהוציא בעלת שלש מרבה אני בעלת חמש שיש בכלל חמש ארבע ומוציא אני בעלת שלש שאין בכלל שלש ארבע ור"ש מאשר נפקא ורבנן [ב] אשר לא משמע להו ורבנן האי [2] וראיתם אותו מאי עבדי ליה מיבעי להו לכדתניא וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בו ואיזו זו קרית שמע [ג] דתנן מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה ואיזו זו מצות כלאים דכתיב [3] לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצות כולן ור"ש היא דאמר מצות עשה שהזמן גרמא היא תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' [ב] [ד] שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם ראיה מביאה לידי זכירה זכירה מביאה לידי עשיה ורשב"י אומר [ג] כל הזריז במצוה זו זוכה ומקבל פני שכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם [4] את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ת"ר [ה] חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן [א] ומזוזה לפתחיהן ועליהן אמר דוד [5] שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו לאחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר [6] למנצח על השמינית מזמור לדוד על מילה שניתנה בשמיני רבי אליעזר בן יעקב אומר [ו] כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא שנאמר [7] והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר [8] חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם תניא היה ר' מאיר [ז] אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני [ה] שהתכלת דומה לים [ו] וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר [9] ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתיב [10] כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה רבי מאיר אומר [ז] גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שאמר לו הבא לי חותם של טיט ולא הביא תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך [ח] מאה ברכות בכל יום שנאמר [11] ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך רב חייא בריה דרב אויא [ח] בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי תניא היה ר"מ אומר [ט] חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן [ט] שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור רב אחא בר יעקב שמעיה לבריה דהוה קא מברך שלא עשאני בור אמר ליה כולי האי נמי ואלא מאי מברך שלא עשאני עבד היינו אשה עבד

זיל

האי אשר תכסה בה מאי עבדי ליה. לרבות כסות סומא לא איצטריך דהשתא ומה כסות לילה מיחייבי כ"ש כסות סומא דישנה בראיה אצל אחרים: **ולא ג'.** דטלית בעלת ג' פטורה: **מאשר.** ב] ריבויא: **זו קריאת שמע.** דכשמכיר ג] מנין ס) של ציצית קרא את ק"ש: **כיון דנתחייב במצוה זו.** שהאיר היום נתחייב בכל המצות דרוב מצות נוהגות ביום ור"ש היא. א"נ כיון שנתחייב אדם שהגיע לכלל מצוה דהיינו י"ג שנה נתחייב בכל המצות ד] ולהכי אתא עיקר מילתא: **ור"ש היא.** דפוטר בנשים דאי רבנן הא איכא נשים ה] חייבות בה ופטורות מכמה מצות: **שקולה מצוה זו.** מדכתיב את כל מצות י) ועוד ו) דציצית בגימטריא ת"ר וה' קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג: ראית ציצית מביאה לידי זכירת מצות: **כתיב הכא וראיתם אותו וכתיב התם** (דברים ו) י] **ואותו תעבוד.** מה להלן שכינה אף כאן שכינה: **שבע ביום.** תפילין בראש ובזרוע הרי שתים וארבע ציציות ומזוזה הרי שבע: **הכל בחיזוק.** מכל וכל עומד בחוזקה שלא יחטא: **המשולש.** תפילין וציצית ומזוזה: **סביב ליראיו.** העושים מצות ויחלצם מחטא ל) [את הצדיקים]: **מה נשתנה תכלת.** שיחדו הקב"ה למצוה זו: **דומה לים.** שנעשו בו נסים לישראל: **ורקיע לכסא הכבוד.** (א) ז] ומכח התכלת מזכיר היושב על כסא ועוד נאה לישראל שיהא ח] כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו וגו' דהיינו רקיע: **וכתיב ספיר.** ובכסא כתיב ספיר אלמא רקיע ט] כבמחזה כסא ותכלת לים וים לרקיע י] ואנן קחזינן: **גדול עונשו של לבן.** יא] למי שאינו מטיל ציצית יב] ותכלת מ): **חותם.** היו עושים לבהמה ולעבד כשקונין אותן לשם סימן עבדות: **זה שאמר לו המלך הבא חותם של טיט.** שמצוי הוא ולא הביא עונשו מרובה: **מה ה' אלהיך וגו'.** קרי ביה מאה: **בשבתות וימים טובים.** דלא מצלו י"ח: **טרח וממלא להו.** למאה ברכות: **באספרמקי ומגדי.** אספרמקי בשמים ומגדי מיני מגדים שטעונים ברכה: **כולי האי נמי.** דמשבחת נפשך דאינך עם הארץ. א"נ כולי האי נמי בשלמא עובד כוכבים ואשה הואיל ולא בני מצוה נינהו שפיר מברכת אלא בור בר מצות הוא: **אלא מאי מברך.** להשלים ג' ברכות דר"מ: **היינו אשה.** דאשה נמי שפחה לבעלה כעבד לרבו. א"נ היינו אשה דלענין מצות אשה ועבד שוין דגמרינן לה לה יג] (חגיגה דף ד.):

זיל

ורבי שמעון מאשר [נפקא]. יד] ר"ת לא גריס ליה דא"כ כולהו מרבו בעלת חמש ופ"ב דזבחים (דף יח:) תניא ארבע ולא שלש ארבע ולא חמש ומוקי לה כר"ש ומיהו על כרחין צ"ל דתלת תנאי הוו ואליבא דר"ש פליגי התם דהא קיימא לן הלכה כר"ש טו] בכסות לילה כמו שהוכחתי למעלה (דף מ:) וקיימא לן נמי דבעלת חמש חייבת לעיל (דף לז:) גבי הא מאן ו) דחייטיה בגלימיה לא עבד כלום דשויה בעלת חמש ומאן כמאן אלא על כרחין גירסא נכונה היא והא דפ' בית שמאי (זבחים דף מ.) לא דריש ר"ש אשר היינו להכיא דרשא וכי הא גוונא הוי טובא: **ואיזו** זו קריאת שמע. אסמכתא בעלמא דקריאת שמע דרבנן ס):

בין תכלת ללבן. בברכות (דף ט:) אמרינן בין תכלת [שבה] ללבן שבה פירש בקונטרס בין צמר שקלט צבע תכלת לצמר שלא קלט וליתא דא"כ מאי ראיה זו ובערוך פי' בין חוליא של תכלת לחוליא של לבן ופ"ק דברכות ירושלמי ע) כיני מתניתין בין תכלת שבציצית ללבן שבה וראיתם אותו מן הסמוך ר"ל דאמר כדי שיכיר בין תכלת לכרתי וראיתם אותו שיהא ניכר בין הצבועים:

ה"ג **רקיע** דומה לספיר. דהכי כתיב קרא וה"ג גרסי' פרק כסוי הדם (חולין דף פט.) ולא כספרים דגרסי רקיע דומה לכסא הכבוד: **חותם** של טיט. מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכן עושין לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא פרק במה אשה (שבת דף נח.) כבלא דעבדא תנן: **שואל** מעמך. פי' ר"ת דהוי טז] מאה ויש מאה אותיות בפסוק וי"מ דמה עולה כא"ת ב"ש מאה ובקונטרס פירש אל תקרי מה אלא מאה פ) כלומר שחייב ק' ברכות וי"מ כדי להשלים מאה באותיותיה וכי קרית מאה הרי כולן:

זיל

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פי"ג מהל' ציצית הל' ג טוש"ע א"ח סימן י סעיף א:
עה ב מיי' שם הל' יב [טור א"ח סי' כד]:
עו ג טוש"ע א"ח סי' כד סעיף ו:
עז ד מיי' פ"ו מהלכות תפילין הלכה יג [טור שם]:
עח ה מיי' פ"ג מהל' ציצית הלכה א סמג עשין כו:
עט ו מיי' שם הל' ט [טור שם]:
פ ז מיי' פ"ז מהלכות תפלה הלכה יד סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' מו סעיף ג:
פא ח [מיי' שם הלכה טו] טוש"ע א"ח סי' רצ סעיף א:
פב ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע א"ח סימן מו סעיף ד:

◆

תורה אור השלם

1. גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה: דברים כב יב
2. והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יי ועשיתם אתם ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם: במדבר טו לט
3. לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו: דברים כב יא
4. את יי אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע: דברים ו יג
5. שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: תהלים קיט קסד
6. למנצח על השמינית מזמור לדוד: תהלים יב א
7. ואם יתקפו האחד השנים יעמדו נגדו והחוט המשלש לא במהרה ינתק: קהלת ד יב
8. חנה מלאך יי סביב ליראיו ויחלצם: תהלים לד ח
9. ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: שמות כד י
10. וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: יחזקאל א כו
11. ועתה ישראל מה יי אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את יי אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את יי אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: דברים י יב

◆

גליון הש"ס

גמ' וים דומה לרקיע. בסוטה דף יז ע"א תוס' ד"ה ירוק הביאו ירושלמי דאיתא וים דומה לעשבים ועשבים לרקיע:

◆

מוסף רש"י

ולא שלש. לימד על טלית בת שלש כנפות שפטורה מן הציצית והיכי דמי כגון שעיגל אחת מד' כנפיה בת חמש. כגון שחתך מעט מן הכנף ולא עיגל שני חודי קרנתא דמקום חתך נעשה כשתי כנפות הרי בעלת חמש אמור. לחוב דציצית הוא (זבחים יח.). משיכיר בין תכלת. ירוק הוא וקרוב לצבע כרתי שקורין פוריי"ש (ברכות ט:). שקולה מצוה זו כנגד כל המצות. דכתיב (במדבר טו) וזכרתם את כל מצות ה', גימטריא שלה שש מאות ושמונה חוטין וה' קשרים הרי תרי"ג (שבועות כט.). מה נשתנה תכלת. שהוקקו הכתוב לציצית שהתכלת דומה לים. כך למדנו שכל המקיים מצות ציצית כאילו מקבל פני שכינה, והכי תניא לה בספרי ולאשמועינן כל הני משום דלא אשכחן קרא אלא ברקיע שדומה לכסא הכבוד, הילכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע דתכלת לא דמי לרקיע כל כך, אלא דומה לדומה כמו תכלת דומה למרגלא הים ואנן קחזינן דים דומה למרגלא ורקיע דומה לכסא הכבוד. קראי קדרים דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר וכתיב בכסא הכבוד כמראה אבן ספיר דמות כסא (סוטה יז.) שהחלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה ומראות דמו דומה לים, וים אנו רואין שדומה לרקיע ורקיע לספיר וספיר לכסא הכבוד דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, והוא כעצם השמים, אלמא שמים דומין לספיר וספיר הוא כסא הכבוד דכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכשהקב"ה מסתכל בכסא הכבוד שלו נזכר במצוה זו שהיא כנגד כל המצות (חולין פט.).

מסורת הש"ס

א) זבחים יח:, ב) [זבחים יח. מ.], ג) ברכות ט:, ד) [נדרים כה. שבועות כט.], ה) תוספתא סוף ברכות, ו) [סוטה יז. חולין פט.], ז) [צ"ל רבי יהודה וכן איתא בתוספתא דברכות פ"ו הל"ג וכ"ה ברי"ף ורא"ש סוף פ"ט דברכות], ח) [בתוספתא אי' שלא עשאני גוי וכן העתיקו הרי"ף והרא"ש], ט) נ"א לבע, ל"ק, י) [במדבר טו], כ) [עמ"ש תוספות לעיל לט. ד"ה לא יפחות], ל) [וכ"ה ברש"י כרי"ף], מ) תכלת. ל"ק, נ) צ"ל דנגריה, ס) [ע' תוס' ברכות ב. ד"ה מאי גרסינן ותוס' סוטה לג: ד"ה ורבי], ע) בעי מתניתא בין ס' ללבן שבה ומ"ש דרבנן וראיתם אותו מן הסמוך לו ומ"ש לר"א כר'. ל"ק, פ) [ולכ"נ בערוך ערך מאה א' ע"ש].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ורקיע לכסא הכבוד ומכיר ע"י התכלת היושב:

◆

רבינו גרשום

מברך עליהן אלא שחרית סבירא א) להו דהזמן גרמא: ורבנן. דפליגי עליה דר' שמעון דאמרי לאו הזמן גרמא אשר תכסה בה מאי עבדי ליה לרבויי כסות סומא לא איצטריך דאיכא למימר השתא כסות לילה שאינה בראיה אצל אחרים מיחייבא כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים לא כ"ש: ור' שמעון מאשר מרבי בעלת ה': כיון שנתחייב אדם במצוה זו כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד נתחייב בכל המצות לאפוקי נשים שאינן חייבות בכל המצות ור' שמעון היא: זו מצות כלאים שאם היה כלאים בבגדו חייב להסירו: את ה' אלהיך תירא האי תירא עביד לשון ראיה: שבע ביום. שתי תפילין וד' ציציות ומזוזה היינו שבע: חונה מלאך ה' סביב ליראיו המסובין במצות ויחלצם מחטא: שנאמר כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים וכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא להכי הוי צריכי קראי לאשמועינן מה שאנו יכולין לראות היינו רקיע דומה לכסא הכבוד: מה [ה' אלהיך] שואל מעמך. כלומר מאה שואל: בשבתא וביומי טבי. שאין מתפלל י"ח ברכות (חסרו ד'): אספרמקי. מיני בשמים: חייב אדם לברך ג' ברכות משום הכי אמר חייב שהשאר ברכות מברכן על צורך דבר מעשה ואלו אינן לצורך מעשה וגם הם מכלל המאה: כולי האי. נמי אתה מוסיף לברך:

א) נראה דר"ל דקי"ל דלילה לאו זמן תפילין ומשו"ה צריך לברך עליהן בשחרית.

◆

שיטה מקובצת

א] ומזוזות בפתחיהן: ב] מאשר ריבויא ורבנן האי וראיתם מאי עבדי ליה דלדידהו הוי זמן [ציצית] בלילה הואיל והא אמרי נשים חייבות: ג] דכשמכיר גוונין של: ד] המצות, ואגב ריהטא משמע דמי שחייב בההוא חייב בכל המצות: ה] נשים דחייבות: ו] התם. את ה' אלהיך תירא: ז] ומתוך כך יזכר היושב על הכסא: ח] שיהא דמות: ט] רקיע כמראה כסא דכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא: י] לרקיע. אנן: יא] לבן שהוא מצוי: יב] יותר משל תכלת שאינו מצוי הס"ד: יג] לה לה מאשה: יד] ר"ת לא גריס וכו' ואור"י דאין למחוק הספר ותדע דא"כ דר"ש פטר מבעלת חמש קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל כר"ש דלילה לאו זמן ציצית כדפי' לעיל גבי גזירה משום כסות לילה וקי"ל דבעלת חמש חייבת כדאיתא בסוף הקומץ (דנהי) דמאן דבצריה לגלימא לא עביד כלום שויא בעלת חמש לכך נראה דגרסי' שפיר ולר"ש מאשר [נפקא] והאי תנא דפ"ב דזבחים פליגי אהני. תוס' אחרות: טו] כר"ש ודוחק לומר תלתא תנאי הוו: טז] דהוי שואל: